

УДК [930.2:39(=161.2)"18/19":001.89]М.Грушевський
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.06>

Ярослав Гарасим, д-р філол. наук, проф.
ORCID: 0000-0002-1679-1287
e-mail: jaroslav.harasym@gmail.com

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ЯК ІСТОРИК УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Висвітлено наукові погляди Михайла Грушевського на проблему історизму української усної словесності та періодизацію народної пісенності. Представлено науково-критичну рецепцію історико-літературних стратегій автора, з'ясовано сутність головних дискусійних питань, адресованих рецензентами дослідникові. На основі аналізу фольклористичних томів "Історії української літератури" та окремих етнологічних праць ученого простежено формування методологічних засад М. Грушевського-фольклориста, встановлено їхню концептуалістичну належність до позитивістичного етапу української культурно-історичної школи, виявлено суголосність деяких його дослідницьких ідей і положень до французької школи генетичної соціології. Вивчення фольклористичного доробку одного з найавторитетніших істориків кінця XIX – початку XX ст. показало наукову продуктивність його концептуальних міркувань стосовно хронологізації фольклорних явищ і їхнього застосування в подальших фольклористичних студіях. У теоретичному аспекті розкрито проблему співвідношення фольклору й літератури для дослідницького розуміння М. Грушевського, яка розглядається у двох взаємопов'язаних площинах: 1) походження усної народної словесності та її специфіки; 2) питання про спільне вивчення фольклору й літератури. З'ясовано, що, послуговуючись назагал індуктивною методикою у потрактуванні фольклорної традиції, М. Грушевський критично поставився до крайнощів компаративізму й водночас із глибокою повагою сприйняв дослідницьку ефективність історико-порівняльного методу вивчення і з'ясування подібностей і запозичень, а також визначення національної специфіки усної української словесності. Як учений з історичним складом мислення дослідник проникає крізь пласти століть і тисячоліть, подає науково обґрунтовану хронологізацію етапів розвитку українського фольклору, викладає теорію походження словесності, намагається вистежити усну словесність перед розселенням слов'ян і після нього, вловлює відгомін творчості родоплемінних часів, досліджує та реконструює дружинну поезію.

Ключові слова: фольклор, історизм, періодизація, епос княжих часів, первісне громадянство, генетична соціологія.

Вступ. Свої фольклористичні ідеї М. Грушевський частково виразив в "Історії України-Руси", де він торкається усної народної словесності, і ґрунтовно, і широко, а передусім творчо – в "Історії української літератури", що побачила світ через публікацію окремих томів у перших десятиріччях минулого століття. Цю багатотомну працю вчений задумав, за влучним виразом Ярослави Мельник, як "епопею української словесності" [6, с. 184] від найсивішої минувшини дотепер. Структуру цієї корпусної праці складають книги й томи, приурочені аналізові фольклорного матеріалу: том перший і четвертий (у двох книгах). У цих студіях дослідник сформував унікальний історико-синтетичний образ усної народної словесності, проінтерпретованої як еволюційна історично складена система в її супроводі до поступових етапів розвитку мистецької літератури при ідейно-естетичній взаємодії обох "крил" української художньої словесності. Про фахового історика можна було б і не згадувати як про фольклориста, якщо б він спромігся на задогматизований посібник із фольклорної проблематики – своєрідну компіляцію дистильованих аксіоматичних тверджень. Проте це дев'ятикнижжя Михайла Грушевського, попри свій підсумково-узагальнюючий характер, є водночас оригінальним індивідуальним дослідженням, де виразно просвічується постать автора як вдумливого теоретика, який конструює свої погляди, інколи навмисно контроверсійно, аби краще стимулювати дальшу "тяглість" в осмисленні фольклору, розвивати перспективи становлення нашої фольклористичної думки.

Методологія дослідження. У процесі дослідження застосовано порівняльно-історичну, біографічну та герменевтичну методологію з акцентом на історико-генетичних принципах становлення фольклористичної науки у XX ст. Внесок М. Грушевського в розвиток теоретичних підвалин української фольклористики неможливо належно простежити без огляду науково-критичної літератури й аналізу її головних положень. Появу томів "Історії української літератури" М. Грушевського критика зустріла вже у 20-ті рр. Першочергово цікавими в цьому плані є відгуки на фольклористичні томи корпусу й на його монографію "Первісне громадянство: Генетична

соціологія" (1921). Серед рецензентів, які дали вельми позитивну оцінку цих праць, були такі знані авторитети, як академік Володимир Перетц і професор Микола Сумцов. У відгуку в журналі "Україна" (1925), кн. 4 (13) на уснословесознавчий перший том "Історії української літератури" В. Перетц зробив акцент на тому, що його "уложено по зовсім новій схемі і для пояснення величезного репертуару української пісенної та казкової традиції використано всі найновіші здобутки наукової думки" [7, с. 161], що розглянуто мистецьке слово у своєму розвитку, а потрактування дружинної поезії, поетичних текстів подружжя й еротики, а також образности – "це зовсім нові сторінки в історії студіювання усної поезії" [7, с. 161], виконані з подиву гідною спостережливістю над напрочуд влучно підібраним матеріалом. "Гарним здобутком української науки" охарактеризував монографію дослідника "Початки громадянства" М. Сумцов у третій книзі "України" за 1925 р. [8, с. 155]. М. Марковський у короткій рецензії на четвертий том "Історії української літератури" зазначав, що гармонійне поєднання хисту історика й літератора "надає працям М. С. Грушевського того живого нерву, якого звичайно бракує в багатьох історіях літератури" [5, с. 145]. Особливим ступенем наукової новизни, на думку рецензента, є обґрунтоване твердження автора про південну ґенезу білинного епосу і релігійної епіки, тим паче, що питання про українське походження останньої досі навіть не ставилось. З-посеред відгуків на "Історію української літератури" у міжвоєнний період, що з'являлися поза межами УРСР, найцікавіший і найбільш позитивний є відгук Леоніда Білецького, що його автор виголосив спочатку на присвяченій пам'яті М. Грушевського академії Українського університету в Празі, а згодом надрукував у варшавському часописі "Наша культура" за 1935 р. під заголовком "М. Грушевський як історик української літератури" [1]. Увесь текст рецензії пронизує своєрідний патос захоплення високим творчим здобутком одного з наших найбільших істориків.

Я хочу відзначити найоригінальніше, – пише Л. Білецький, – що дав нам великий інтелект ученого, що позоставив нам його розум. Цим найоригінальнішим є насамперед

© Гарасим Ярослав, 2023

виведення розвитку історії української літератури як літературного мистецтва з мистецтва народного, з його мистецького синкретизму й народної, пісенної творчості, що запліднювала українську народну творчість. Друге: в дальшому розвитку ці дві паралельні поетичні традиції йдуть поруч одна одної, переплітаються, одна на одну впливає, одна від одної запозичає її багатство, мотиви, образи, стиль, форму і т. д. Як дві рідні сестри – одна старша (народна поезія), друга – молодша, ростуть, розвивають, поступають усе наперед. Коли одна починає занепадати, підноситься друга й підсилює та відроджує до життя [1, с. 131].

Ще однією рисою, показовою для "Історії української літератури" Михайла Грушевського, є, як уважає рецензент, своєрідний історизм під час потрактування всієї словесності "в бік соціологічний". Проте цей соціологізм швидше за все більше декларовано, аніж застосовано до розгляду явищ словесності, бо вченому притаманна ґрунтовність зондажу, яка спонукає автора до всебічної інтерпретації твору, зокрема його артистичної форми. До найвдаліших сторінок видання Л. Білецький зачисляє перший фольклористичний том, що не має конкурентів серед інших праць подібного типу.

На мою думку, – стверджує він, – цей том остільки видатний, що його немає рівного ніде в науковій літературі... З неї визирає глибокий учений, оригінальний розум, повний творчої фантазії, оригінальним світоглядом, концепцією, самим процесом розроблення [1, с. 135].

Так всебічно охопити й так глибоко проаналізувати новаторство ідей свого авторитетного колеги міг лише учений напрочуд високого рангу, котрий мав за собою тривалий досвід рецепції наукових академічних шкіл, – лише Леонід Білецький.

1959 р. в Нью-Йорку з'являється ротопринтий варіант "Історії української літератури" М. Грушевського, передмову до якого написав Дмитро Чижевський. Він розщедрюється на найвищу оцінку рецензованої праці, водночас заохочуючи до вдумливого прочитання й перероблення передрукованої версії "одного з найвизначніших творів української науки 20-го віку" [9, с. XI]. Звертаючи увагу на методологію аналізованого історико-літературного корпусу, автор передмови особливо підкреслює майстерне застосування тут різних наукових методів, зосібна до неперевірених зразків зачисляє ґрунтовне дослідження історико-соціальних підвалів літератури. Однак, характеризуючи елементи компаративістичного, бібліографічного та філологічного методів, Д. Чижевський мислить їхнє застосування до потрактування літературних феноменів, а не фольклорних. До усної фольклорної словесності Д. Чижевський ставиться взагалі зі значним скепсисом, але йому не може не імпонувати той факт, що Михайло Грушевський ретельно вистежує ступінь історичної достовірності фольклорного матеріалу й зосереджується на впливах писемної словесності на усну. До неперевірених заслуг талановитого автора "Історії української літератури" вчений зараховує такий собі гіперметод Михайла Грушевського – його "європейськість".

Результати дослідження. Для свого часу, якщо підходити до цього питання конкретно-історично, фольклористичні погляди М. Грушевського були новим і перспективним словом у подальшому розвитку наукової доктрини культурно-історичної школи не лише їхнім декларативним проголошенням, а й прикладним застосуванням під час написання, фактично, об'єктивної історії українського фольклорного процесу. Тож для більш чіткої систематизації розгорнутого вчення М. Грушевського фольклориста, варто розглянути його в кількох проблемно-тематичних площинах:

1) теоретичне осмислення фольклору та обґрунтування методології свого дослідження;

2) періодизація фольклору;

3) наповнення власної хронологічної схеми вивченням таких історичних фаз цього фольклору: а) дохристиянської, язичницької, "докнижної" усної словесності; б) епосу княжої епохи і дещо пізніших історичних часів як взаємовпливу усної та писемної словесності.

У "Вступному слові" до всієї корпусної епопеї під загальною назвою "Історія української літератури" М. Грушевський проголошує, що він мав за мету уявити нашу словесність "за поміччю культурно-історичних дослідів та індукцій (курсив мій. – Я. Г.)" [3, с. 39]. Отже, є підстави доміантною у його дослідженні історії літератури та фольклору вважати методологічну стратегію культурно-історичної школи, подекуди підсилена елементами антропологічної, міфологічно-порівняльної, і психологічної, а насамперед новітніми ідеями французької школи генетичної соціології.

1903 р. М. Грушевський спершу читав лекції з історії України в Парижі, а потім відвідав інші європейські наукові центри: Лондон, Лейпциг і Берлін. Саме тут дослідник тісніше познайомився з історико-соціологічною методикою так званої паризької школи генетичної соціології, методологічні засади якої на ґрунті позитивістичних надбань О. Конта і Г. Спенсера вдосконалили відомі гуманітарії Н. Дюркгейм, М. Вебер, Л. Леві-Брюль. Подальший розвиток методологічна доктрина генетичної соціології, в основу якої закладено головню теорію факторів, отримала у блискучій теоретичній монографії Михайла Грушевського "Початки громадянства: Генетична соціологія", на яку автор часто посилається і в пізніших томах "Історії української літератури". Когнітивна сутність "теорії факторів" полягає насамперед у концепції детермінації суспільного процесу біологічним, психологічним і економічним чинниками без гіперболізації чи абсолютизації жодного з них [4].

Фольклорист-теоретик ставить перед собою завдання виробити такий універсальний інструментарій дослідження, який допоміг би "відчути і зрозуміти все багатство почуття і гадки, краси і сили, яке вложено і заховано в нашій літературній спадщині", "глибоко ввійти в сю лабораторію нашої старої творчості", залучити себе і читачів своїх суджень у креативний процес "фонограм одшведших поколінь". Метафорична сполука "фонограми одшведших поколінь" як своєрідний еквівалент-поняття усної словесності свідчить про віру дослідника в можливість відчути, розшифрувати ці фонограми й цілковиту впевненість, що вони допоможуть віднайти потрібну інформацію про генерації, які відійшли чи то зовсім недавно, чи ще в доісторичні часи [2].

Михайло Грушевський переконаний, що лише відповідною методологією вивчений фольклор – "цей великий скарб нашого народу", "стане книгою буття нашого народу" [3, с. 368]. Без перебільшення наш найталановитіший історик, дослідник особливої історичної інтуїції, надзвичайно високо ставить пізнавальну вагу значної фактологічної інформативності явищ артистичної словесності. "Як ні одна інша сфера людської творчості, література вводить нас у розуміння життя далеких поколінь, його умов, переломлення цих умов в психіці, світогляді, настроях, діяльності і творчості" [3, с. 55]. Водночас маємо розуміти, що це не пряме дзеркальне відображення, а своєрідне духовне переломлення через людську особистість і сакральну сферу її діяльності та вражень від дійсності.

Отже, – продовжує міркувати Михайло Грушевський, – історія літератури має дати читачеві ключ до сього архіву людських документів, до цих фонограм одшведших поколінь: навчити розбирати голоси різних, ближчих і дальших, часів і знаходити в них відбиття людського життя й його

умов. Не тільки як факт соціального життя в різних стадіях розвитку чи то окремого народу, чи то цілих компонентів, груп і рас і нарешті – людства, пам'ятки словесної творчості мають значення найбільше, незрівняне, й історія літератури, взята з такого соціологічного становища, набирає величезне значення [3, с. 55].

Можна, звичайно, поставити абсолютно логічне запитання, чи не спихає таке широко закроене надзавдання історика словесності питання поетики та художності текстів на маргінес? М. Грушевський попри все визнає першорядну роль мистецької форми, проте все ж воліє надати їй лише певного автономного статусу у просторі "всевладного" історизму. Учений зазначає:

Розуміється, сим не позбавляється значення студіювання форми. Форма сама являється дуже важним культурно-історичним фактом, і оскільки йдеться про студіювання творів артистичних, питання форми не можуть бути легко-важні. Краса ж передусім се форма і в формі. Але схоластичне трактування сеї сторони, що займало історію літератури як дисципліну філологічну, не повинно ні на хвилю ослаблювати головного спеціального інтересу її як дисципліни соціологічної [3, с. 55].

Дослідник згодом таки подасть цікаві фрагменти тексту, що ілюструватимуть спостереження над особливостями поетики фольклорних творів, та обіцяного спеціального окремого розділу, присвяченого аналізу усної мистецької форми, на жаль, не напише а те, що наявне в "Історії української літератури", зосереджено здебільшого довкола питань історичної поетики розміру і стильових форм фольклорної пісенності.

У теоретичному аспекті цікавить М. Грушевського проблемний комплекс, що може бути окреслений як взаємовплив фольклору й літератури і представлений у двох тісно пов'язаних аспектах: 1) проблема ґенези усної народної словесності та її специфічних ознак; 2) питання про методологію спільного вивчення фольклорних і літературних явищ.

Автор "Історії української літератури" докладно аналізує ті чинники, які, на думку багатьох дослідників, відрізняють фольклор від літератури, прагнучи переглянути міркування гуманітаріїв про головну різницю між двома гілками словесності як однією (колективність при творенні фольклору, індивідуалізація літературних явищ та її відсутність в уснословесних феноменах), аби, нарешті, підійти до принципового висновку, що "розділяти різко ці дві категорії, писану і усну, немає ніякої рації. Між писаною й неписаною словесністю завжди існує зв'язок, часом дуже тісний і нерозривний – певна дифузія, ендосмос і екзосмос, переливання з одної сфери до другої" [3, с. 58]. Цей висновкові реляції потрібні вченому для належного обґрунтування розгляду фольклорних текстів у системному курсі історії літератури, що постає перед ним "як сума взаємовідносин обох категорій" [3, с. 59]. Безперечно, можна визнати слушність зауваг Михайла Грушевського, що і фольклор, і література, мають індивідуальний початок: існує якийсь заспівувач, найобдарованіша духовно людина у колективі, яка творить, а колектив повторює її імпровізацію. Нагадаємо, що теорію індивідуального походження усної народнопоетичної творчості радянська фольклористика дуже різко засуджувала як таку, що є буржуазною, елітарною та принизливою для колективу.

Історико-типологічні принципи вивчення і зрозуміння фольклору, тобто зіставлення певних типів творчості і конкретних історичних епох, що зароджувалися ще у його попередників, Михайло Грушевський утілює у чітку хронологізацію фольклорних явищ, подальшу розбудову схеми періодизації явищ усної народної словесності. Зрозуміло, що історик і фольклорист такого високого рангу робить це вельми обережно, у загальних і приблизних рисах,

здебільшого гіпотетично, хоча без сумніву володіє й вагомим доказовим фактажем. На його переконання, "у нас заховалось доволі багато останків старого, архаїчного, що цілком звідси певно, коли не текстуальне, то типологічне, походить з дуже старих часів" [3, с. 119].

Власний варіант концепції хронологізації фольклорного процесу він трактує як одну з гіпотез і пошуковий поштовх для прийдешніх поколінь дослідників – "історико-літературної братії", яка буде покликана уважно перевірити його припущення. Отож учений певним чином накреслює прогностичний напрям студій з окресленою тенденцією вдумливо проникати в найдавніші пласти фольклорної традиції, вважаючи, що вагомим результатом можна досягнути завдяки синкретизму спільних зусиль істориків літератури, фольклористів, соціологів, етнологів і "музиків", тобто музикознавців, скажімо, Філарета Колесси, чиї глибокі дослідження історичної поетики ритмічних структур надзвичайно цінує, а також зіставленням українського фольклору зі зразками колективної творчості сучасних примітивних народів.

Відправною точкою відліку у хронологічній схемі періодизації історії фольклору в Михайла Грушевського є період розселення народів на теренах України. Ця "точка" має тривалість 500 років – від IV ст. до IX. Отож виокремлено:

1) епоху старої родоплемінної доби й часів перед розселенням;

2) 500-ліття народної творчості в умовах розселення і хазяйства (хліборобства) від IV ст. до IX;

3) 500 років киево-галицької доби від IX до XIV віку (знайомство із християнством, пережитки поганства).

Можемо лише шкодувати, що хронологічну схему, так цікаво започатковану, у Михайла Грушевського не довершено. Четвертий том присвячений студіюванню епіки "пізніх княжих і переходових віків: приблизно від останніх десятиліть XII в. і до початку XVII в. – чотирьох століть, кругло рахуючи" [3, с. 9], а також періодові XVII–XVIII ст., у якому "в усній словесності лежала вага нашої творчості". Нова верства словесної (очевидно, усної) поетичної творчості XVII–XVIII ст. "становила довгий час – та й нині становить – головну окрасу української творчості" [3, с. 7].

Висновки. З методологічних роздумів ученого можна зробити такі висновки:

1. Толеруючи загалом майже всі академічні науки школи й методи, М. Грушевський мислить їхнє інтегральне застосування у підпорядкуванні головним засадам і принципам культурно-історичної школи.

2. Тими найвагомішими дослідницькими принципами є національна самобутність, вплив довкілля та соціокультурного оточення на формування її специфіки, а також історизм – глибокий зондаж у "хронологічні верстви".

3. Михайло Грушевський започатковує ґрунтовне вивчення українського епосу княжих часів і грандіозно широко розгортає цю проблему у двох книгах четвертого тому. Генетизм під час студіювання цього культурного історичного пласту виявляється у встановленні українського ґенотипу билинного епосу й духовних віршів (стихів) і пізніших північних напластувань над ними.

4. Осмислюючи складні й світоглядно неоднорідні архаїчні фольклорні явища дослідник чітко усвідомлює той високий ступінь когнітивної умовності, яким позначені уснословесознавчі студії доісторичного періоду, адже "перед нами тільки фольклорний матеріал XIX або початків XX віку, і все, що ми можемо вимірювати про його еволюцію і навершення в попередніх століттях, вимірюємо тільки в загальних рисах і більш гіпотетично, ніж певно!"

Список використаних джерел

1. Білецький Л. М. Грушевський як історик української літератури / Л. М. Білецький // Наша культура. – Варшава, 1935. – № 3. – С. 129–135.
2. Гарасим Я. Традиції культурно-історичної школи у науковим методи М. Грушевського-фольклориста / Я. Гарасим // Михайло Грушевський і Західна Україна: доповіді і повідомлення наукової конференції. – Львів, 1995. – С. 234–236.
3. Грушевський М. Історія української літератури: У 6-ти т., 9-ти кн. / М. Грушевський. – Київ: Наук. думка, 1993. – Т. 1.
4. Грушевський М. Початки громадянства (генетична соціологія) // М. Грушевський. – Відень, 1921. – 328 с.
5. Марковський М. Михайло Грушевський. Історія української літератури, т. IV. 1925 / М. Марковський // Україна. – 1926. – Кн. 1 (16). – С. 143–147.
6. Мельник Я. М. Грушевський і літературно-критична думка в Галичині наприкінці XIX початку XX ст. / Я. Мельник // Михайло Грушевський і Західна Україна: Доповіді і повідомлення наукової конференції. – Львів, 1995. – С. 182–185.
7. Перетц В. М. Грушевський. Історія української літератури, часть первая, т. I, II, III / В. Перетц // Україна. – 1923. – Кн. 4 (13). – С. 161–163.
8. Сумцов М. Михайло Грушевський. Початки громадянства: (Генетична соціологія) / М. Сумцов. – Відень, 1921. – 328 с. // Україна. – 1925. – Кн. 3 (12). – С. 153–156.
9. Чижевський Д. Михайло Сергійович Грушевський як історик літератури / Д. Чижевський // Грушевський М. Історія української літератури. – Нью-Йорк, 1959. – Т. 1. – С. I–XI.

References

1. Biletskyi, L. (1935). M. Hrushevskiyi yak istoryk ukrainskoi literatury [Hrushevskiyi as Historian of Ukrainian Literature]. *Nasha kultura*. Varshava, №3. S.129–135. (In Ukr.)

Yaroslav Harasym, Dr. Sci. (Philol.), Prof.
 ORCID: 0000-0002-1679-1287
 e-mail: jaroslav.harasym@gmail.com
 Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

2. Harasym, Ya. (1995). Tradycii kulturno-istorychnoi shkoly u naukovim metodi M. Hrushevskoho-folklorysta [Traditions of the cultural-historical school in the scientific method of M. Hrushevskiyi, a folklorist]. *Mykhailo Hrushevskiyi i Zakhidna Ukraina: dopovidi i povidomlennia naukovo konferentsii*. Lviv. S.234–236. (In Ukr.)

3. Hrushevskiyi, M. (1993). *Istoriia ukrainskoi literatury [History of Ukrainian Literature]*: U 6-ty t., 9-ty kn. Kyiv. T.1. (In Ukr.)

4. Hrushevskiyi, M. (1921). *Pochatky hromadianstva (Genetychna sotsiolohiia) [Beginnings of Citizenship (Genetic sociology)]*. Wien. 328 s. (In Ukr.)

5. Markovskiyi, M. (1926). *Mykhailo Hrushevskiyi. Istoriia ukrainskoi literatury [Mykhailo Hrushevskiyi. History of Ukrainian Literature]*. t. IV. 1925. Ukraina. Kn. 1 (16).S. 143–147. (In Ukr.)

6. Melnyk, Ya. (1995). M. Hrushevskiyi i literaturno-krytychna dumka v Halychyni naprykintsi XIX pochatku XX st. [Hrushevskiyi and literary and critical thought in Galicia at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries]. *Mykhailo Hrushevskiyi i Zakhidna Ukraina: Dopovidi i povidomlennia naukovo konferentsii*. Lviv. S.182–185. (In Ukr.)

7. Peretts, V. (1923). M. Hrushevskiyi. Istoriia ukrainskoi literatury, chast pervaia [Hrushevskiyi. History of Ukrainian Literature, the first part]. t. I, II, III, 1923. *Ukraina*. Kn. 4 (13). S.161–163. (In Ukr.)

8. Sumtsov, M. (1925). *Mykhailo Hrushevskiyi. Pochatky hromadianstva: (Henetychna sotsiolohiia) [Mykhailo Hrushevskiyi. Beginnings of Citizenship: (Genetic sociology)]*. Viden, 1921. 328 s. Ukraina. Kn. 3 (12). S. 153–156. (In Ukr.)

9. Chyzhevskiyi, D. (1959) *Mykhailo Serhiiovych Hrushevskiyi yak istoryk literatury. Hrushevskiyi M. Istoriia ukrainskoi literatury [Mykhailo Serhiiovych Hrushevskiyi as Historian of Literature]*. Niu-York. T. 1. C. I–XI. (In Ukr.)

Надійшла до редколегії 28.04.23

MYKHAILO HRUSHEVSKY AS A HISTORIAN OF UKRAINIAN FOLKLORE

The article highlights Mykhailo Hrushevskiyi's scientific views on the problem of historicism of the Ukrainian oral literature and periodization of folk songs. The scientific and critical reception of the historical literary strategies of the author, the essence of the main discussion questions addressed by the reviewers is clarified to the researcher. Based on the analysis of folkloristic volumes "History of Ukrainian Literature" and separate ethnological works of the scientist trace the formation of the methodological foundations of M. Hrushevskiyi, a folklorist, established their conceptual affiliation to the positivist stage of Ukrainian cultural historical school, it was found that some of his research ideas corresponded to the provisions of the French school genetic sociology. The folkloristic development's study of one of the most authoritative historians of the late 19th and early 20th centuries showed the scientific productivity of his conceptual considerations regarding the chronology of folklore phenomena and their application in further folklore studies. In the theoretical aspect, the problem of the relation between folklore and literature in the research from the point of M. Hrushevskiyi is revealed, which is considered in two interwoven planes: 1) the origin of oral folk literature and its specifics; 2) the issue of common study of folklore and literature. It has been found that, using the inductive method in the interpretation of the folklore tradition, M. Hrushevskiyi had critical attitude towards the extremes of comparativism and at the same time he deeply respected the research effectiveness of the historical-comparative method of studying and clarifying similarities and borrowings, as well as determining the national specificity of oral Ukrainian literature. As a scientist with a historical mindset, the researcher penetrates through the layers of centuries and millennia, presents a scientifically based chronology of the stages of the development of Ukrainian folklore, explains the theory of the origin of literature, tries to trace the oral literature before the Slavs' settlement and after it, catches the echo of creativity of tribal times, researches and reconstructs army poetry.

Keywords: folklore, historicism, periodization, epic of princely times, primary citizenship, genetic sociology.